

Strasbūras, 2013 06 11
SWD(2013) 204 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

POVEIKIO VERTINIMO SANTRAUKA

Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl ES antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo

pridedamas prie

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVOS

**dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami
ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės
aktų nuostatų pažeidimo, atlyginimo**

{COM(2013) 404 final}
{SWD(2013) 203 final}

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

POVEIKIO VERTINIMO SANTRAUKA

Ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl ES antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo

pridedamas prie

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVOS

dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės aktų nuostatų pažeidimo, atlyginimo

1. IŽANGA

- ES teisė į žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimą.** Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 101 ir 102 straipsniais draudžiami antikonkurenciniai susitarimai ir piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. Europos Komisija ir nacionalinės konkurencijos institucijos (NKI) yra atsakingos už šių draudimų vykdymo užtikrinimą (**viešąjį vykdymo užtikrinimą**). Sutarties nuostatomis taip pat numatytos asmenų teisės ir pareigos, kurių vykdymą turi užtikrinti nacionaliniai teismai (**privatusis vykdymo užtikrinimas**). Viena iš šių teisių yra teisė reikalauti kompensacijos už bet kokią žalą, patirtą dėl ES konkurencijos taisyklių pažeidimo. **Nuo 2001 m. Teisingumo Teismas ne kartą pabrėžė, kad pagal ES teisės aktus reikalauti kompensacijos už tokią žalą turi galėti kiekvienas asmuo** (Sprendimas *Courage*, C-453/99 ir Sprendimas *Manfredi*, C-295 – 298/04). **Praėjus daugiau kaip 10 metų, dauguma nukentėjusiųjų dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo vis dar negali nei individualiai, nei kolektyviai veiksmingai naudotis šia ES teise į kompensaciją.** Iš esmės taip yra dėl to, kad trūksta reikiamų nacionalinių taisyklių, kuriomis būtų reglamentuojami ieškiniai dėl žalos atlyginimo. Be to, net kai taisyklių yra, jos įvairiose valstybėse narėse tokios skirtingos, kad susidaro nevienodos sąlygos ir pažeidėjams, ir nukentėjusiesiems nuo neteisėtų veiksmų.
- Viešasis ir privatusis vykdymo užtikrinimas** Naujausia nacionalinių ir ES teismų praktika taip pat parodė, kad ES teisė į kompensaciją kartais gali būti nesuderinama su Komisijos ir NKI viešojo ES konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimo veiksmingumu. Taip būna, kai nukentėjusysis dėl konkurencijos teisės pažeidimo siekia gauti informacijos, kurią konkurencijos institucija gavo pažeidėjui savanoriškai bendradarbiaujant pagal baudų neskyrimo programą (žr. 11 dalį). Pagal 2011 m. birželio mėn. Teisingumo Teismo priimtą sprendimą (Sprendimas *Pfleiderer*, C-360/09), jei šiuo klausimu nėra ES taisyklių, potencialūs prašymų atleisti nuo baudų arba jas sumažinti teikėjai nežino, ar informacija, kurią jie suteiks konkurencijos institucijai, bus atskleista nukentėjusiajam dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo. Dėl to jų padėtis, kalbant apie potencialius ieškinius dėl žalos atlyginimo, gali tapti blogesnė, palyginti su įmonėmis, kurios su konkurencijos institucija nebendradarbiavo. Taigi teisinis neaiškumas gali pakenkti ES arba

nacionalinių baudų neskyrimo programų veiksmingumui, taip pat ir viešojo vykdymo užtikrinimo priemonėms, skirtoms kovai su slaptais karteliais.

3. **Iniciatyvos tikslai** Šios žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo iniciatyvos du pagrindiniai tikslai:
 - i) **užtikrinti realią galimybę naudotis ES teise į kompensaciją**; taip pat
 - ii) reglamentuoti kai kuriuos esminius **ES konkurencijos teisės aktų viešojo ir privačiojo vykdymo užtikrinimo** sąveikos aspektus, siekiant rasti Komisijos bei NKI teisės aktų vykdymo užtikrinimo ir nacionalinių teismų nagrinėjamų teisinių ieškinių pusiausvyrą, taigi pasiekti, kad būtų užtikrintas **veiksmingas visų ES konkurencijos taisyklių vykdymas**.

2. SPREŠTINOS PROBLEMOS

2.1. Galimybės veiksmingai naudotis ES teise į kompensaciją užtikrinimas

4. **Kliūčių veiksmingai gauti kompensaciją šalinimas** Daugelis nukentėjusiųjų dėl ES konkurencijos teisės aktų pažeidimo kompensacijų vis dar negauna. Be numanomos informuotumo stokos, netgi žalos atlyginimo siekiantys nukentėjusieji susiduria su **labai nepalankia rizikos ir atlygio pusiausvyra** dėl procedūrinių kliūčių ir ieškinio pateikimo išlaidų. Tai silpnina ES konkurencijos taisyklių veikimą ir yra sunkiai suderinama su pagrindine teise į veiksmingą teisminę apsaugą pagal ES pagrindinių teisių chartiją. 2005 m. žaliwoje knygoje „Ieškiniai dėl žalos, patirtos pažeidus EB antimonopolines taisykles“, **Komisija apibūdino pagrindines veiksmingo žalos kompensavimo kliūtis**. 2008 m. ji priėmė **baltąją knygą dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo ir pateikė nemažai konkrečių pasiūlymų, kaip tas kliūtis pašalinti ir užtikrinti veiksmingą privatųjį ES konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimą** valstybėse narėse.
5. **Viešosios konsultacijos** Per viešąsias konsultacijas dėl baltosios knygos ir per dvejais vėlesnes viešąsias konsultacijas pilietinė visuomenė ir suinteresuotosios institucijos, t. y. **Europos Parlamentas ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, pritarė pateiktiems pasiūlymams**. Be to, Europos Parlamentas aiškiai paragino priimti ES teisės aktus dėl ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo.
6. **Suinteresuotųjų šalių pastabos** Minėtose viešosiose konsultacijose suinteresuotosios šalys pritarė Komisijos atliktai daugelio pagrindinių kliūčių, trukdančių veiksmingiau atlyginti žalą, analizei:
 - Potencialūs ieškovai nurodė konkrečius sunkumus, su kuriais jie susiduria **siekdami gauti įrodymų**, reikalingų patirtai žalai įrodyti. Nagrinėjant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo dėl jų pobūdžio dažnai reikia atlikti itin išsamią ir brangią faktinę bei ekonominę analizę. Ieškovai patiria konkrečių sunkumų, susijusių su galimybe gauti esminių įrodymų, nes juos atsakovai dažnai laiko paslapyje. Suinteresuotosios šalys taip pat nurodė, kad nėra aiškių taisyklių dėl **išlaidų perkėlimo argumento kaip gynybos priemonės**, t. y. ar atsakovui turėtų būti leidžiama įrodyti, kad tiesioginis pirkėjas perkėlė dėl kartelio padidėjusią kainą savo klientams toliau platinimo grandinėje. Be kitų klausimų, galinčių turėti neigiamą įtaką ieškinio sėkmei, svarbūs ir **senaties terminai**, pvz., kai pagal juos nenumatoma pakankamai laiko ieškiniui pateikti aptikus pažeidimą. Ieškinio išlaidos gali gerokai padidėti, kai šalys turi įrodyti pažeidimą, nors jį

jau aptiko NKI, jei nėra vienodų taisyklių dėl **tokių sprendimų dėl pažeidimo įrodomosios galios**. Be to, patirtos **žalos dydžio nustatymas** dažnai būna sudėtingas, brangus ir tai pernelyg apsunkina galimybę pateikti ieškinį.

- Vartotojai ir MVI nukenčia dėl to, kad nėra efektyvių **kolektyvinio teisės gynimo mechanizmų**, kurie daugeliui nukentėjusių vartotojų arba įmonių suteiktų galimybę teikti ieškinius bendrai ir **dalytis ieškinio išlaidomis bei prievolėmis**.
- Verslo asociacijos pritarė Komisijos tikslams, bet bendrai perspėjo dėl per didelio bylų skaičiaus, kaip matyti iš kitų jurisdikcijų, pavojaus, ir pabrėžė, kad **reikalingos apsaugos nuo piktnaudžiavimo nepagrįstu bylinėjimusi priemonės**, ypač kai pateikiami kolektyviniai ieškiniai.

7. Nevienodos sąlygos vidaus rinkoje Be konkrečių kliūčių, trukdančių veiksmingai naudotis ES teise į kompensaciją, yra labai daug nacionalinių taisyklių, kuriomis reglamentuojami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo skirtumų. Pastaraisiais metais šių skirtumų dar padaugėjo: dėl jų visos šalys patiria teisinį netikrumą, taip pat trukdoma veiksmingai užtikrinti privatųjį konkurencijos taisyklių vykdymą, ypač tarpvalstybinėse bylose. Todėl atsiranda reikšmingų vidaus rinkos konkurencijos iškraipymų, nes nukentėjusiųjų galimybė gauti atlygį ir tikimybė, kad pažeidėjams teks atsakyti, skiriasi – tai priklauso nuo to, kur subjektai yra įsisteigę ir kur teikiami ieškiniai. Tokią padėtį geriausiai atspindi ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo susitelkimas trijose ES jurisdikcijose – JK, Vokietijoje ir Nyderlanduose. Todėl galima spręsti, kad ieškovų manymu šiose šalyse taikomos taisyklės yra tinkamesnės tikslui pasiekti. Taigi matyti, kad kitose valstybėse narėse nukentėjusiesiems dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimų veiksmingai naudotis ES teise į kompensaciją yra sunkiau. Dėl nevienodo ES teisės į kompensaciją užtikrinimo kai kurios SESV 101 arba 102 straipsnį pažeidusios įmonės gali įgyti konkurencinį pranašumą, o valstybėse narėse, kuriose teisė į kompensaciją užtikrinama veiksmingiau, gali būti mažiau paskatų naudotis įsisteigimo teise ir prekių tiekimo arba paslaugų teikimo laisvėmis.

8. Tikėtinos išlaidos dėl dabartinės padėties Manoma, kad išlaidos dėl tokio neveiksmingo privačiojo konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimo sudaro beveik 23 milijardų EUR, arba 0,18 proc. 2012 m. ES BVP – tiek kompensacijų visoje ES kasmet negauna nukentėjusieji. Išspręsdus šią problemą išlaidos, susijusios su antimonopolinių taisyklių pažeidimu, tektų ne nukentėjusiesiems, o pažeidėjams ir padaugėtų galimybių aptikti konkurencijos iškraipymus. Užtikrinus veiksmingą SESV 101 ir 102 straipsnių vykdymą, padidėjusi atsakomybės dėl neteisėtų veiksmų tikimybė atgrasytų nuo antikonkurencinio elgesio (padidėjęs atgrasomasis poveikis), todėl tai būtų naudinga vartotojų gerovei.

2.2. Viešojo ir privačiojo ES konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimo tarpusavio sąveika

9. Savokų apibrėžtys. **Viešąjį** ES konkurencijos teisės aktų **vykdymą užtikrina** Komisija ir NKI, įgaliotos nustatyti ES konkurencijos taisyklių pažeidimus, taikyti sankcijas bei užkirsti kelią šių taisyklių pažeidimams. Viešąjį vykdymą taip pat užtikrina teismai, peržiūrintys konkurencijos institucijų priimtus sprendimus. **Privatusis vykdymo užtikrinimas** – tai tų pačių taisyklių vykdymo užtikrinimas teikiant ieškinius nacionaliniams teismams. **Jei nėra susijusių ES teisės aktų, privatųjį vykdymo užtikrinimą reglamentuoja beveik vien tik nacionalinė**

civilinė teisė. Privatųjį konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimą galima iš esmės suskirstyti į tris bylų rūšis:

- i) kompensacija už žalą, patirtą dėl ES konkurencijos teisės aktų pažeidimo (ieškiniai dėl žalos atlyginimo),
- ii) reikalavimai nutraukti ES konkurencijos teisės aktus pažeidžiantį elgesį (teismo įpareigojimas nepažeisti ieškovo teisių); taip pat
- iii) sutarčių nuostatų, kuriomis pažeidžiamos ES konkurencijos taisyklės, paskelbimas negaliojančiomis.

10. **Viešojo ir privačiojo vykdymo užtikrinimo tarpusavio papildomumas ir sąveika**

Viešasis ir privatusis ES konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimas taikomi kaip viena kitą papildančios priemonės SESV 101 ir 102 straipsniams veiksmingai taikyti. Privatus ieškinys gali būti pateikiamas teismui konkurencijos institucijai prieš tai nepriėmus sprendimo (**savarankiški ieškiniai**). Tačiau ieškiniai dėl žalos atlyginimo dažniausiai pateikiami konkurencijos institucijai aptikus ES konkurencijos taisyklių pažeidimą (**tolesni ieškiniai**). Taip atsirandanti viešojo ir privačiojo vykdymo užtikrinimo sąveika yra susijusi su šiais **pagrindiniais aspektais**:

- i) galimybė naudotis konkurencijos institucijų turima informacija,
- ii) sprendimų dėl pažeidimų privalomuoju poveikiu, taip pat
- iii) ieškinių dėl žalos atlyginimo senaties terminais.

11. **Pagrindinis klausimas – baudų neskyrimo procedūros dokumentai**

Siekdamos aptikti ir nubausti slaptus kartelius, konkurencijos institucijos gali pasiūlyti pažeidėjams neskirti baudų arba ją sumažinti mainais už bendradarbiavimą. Baudų neskyrimo programos – labai veiksmingos priemonės, kurias gali taikyti viešojo vykdymo užtikrintojai. Nukentėjusiesiems dėl to paties pažeidimo gali prireikti pažeidėjų institucijai savanoriškai suteiktos informacijos, kad galėtų ja pasinaudoti kaip įrodymu ir gauti kompensaciją. Neseniai nagrinėtoje *Pfleiderer* byloje šalys, norėjusios pateikti kartelio dalyviams ieškinius dėl žalos atlyginimo, paprašė leisti susipažinti su Vokietijos konkurencijos institucijos turimu baudų neskyrimo dokumentų rinkiniu. Vokietijos nacionalinis teismas paklausė Teisingumo Teismo, ar su baudų neskyrimu susijusios informacijos atskleidimas neprieštarauja ES teisei. 2011 m. priimtame sprendime Teisingumo Teismas nurodė, kad, jei šiam klausimui spręsti skirtas ES teisės akto nėra, nacionalinis teismas, vadovaudamasis nacionaline teise, kiekvienu atveju turi nustatyti sąlygas, kuriomis nukentėjusiesiems dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimo gali būti leidžiama arba neleidžiama susipažinti su informacija, susijusia su baudų neskyrimu. Priėmus šį sprendimą tapo neaišku, kokių kategorijų dokumentus galima atskleisti. Toks neaiškumas ne tik kenkia ieškinių dėl žalos atlyginimo šalims, bet ir gali atgrasyti kartelių dalyvius nuo bendradarbiavimo su Komisija ir NKI pagal baudų neskyrimo programas ir neigiamai paveikti kovą su karteliais, daugiausia priklausančią nuo prašymų neskirti baudų. Jei taisyklių dėl kartelinių susitarimų vykdymas užtikrinamas prasčiau, sumenkėja atgrasomasis viešojo konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimo poveikis.

12. Su panašiomis problemomis susiduriama **susitarimo atvejais**, kai šalys prisipažįsta dalyvavusios kartelyje mainais už procedūros supaprastinimą ir baudos sumažinimą. Netikrumas dėl konkurencijos institucijos turimų dokumentų atskleidimo tokiuose procesuose gali atgrasyti bendroves nuo bendradarbiavimo su konkurencijos

institucijomis pagal susitarimo procedūrą. Pagaliau konkurencijos institucijos turimų dokumentų atskleidimas vykstant tyrimui gali kelti pavojų tokiems tyrimams, taigi ir konkurencijos institucijų galimybėms skirti sankcijas už ES konkurencijos teisės aktų pažeidimus.

3. ALTERNATYVOS

13. **Alternatyvų nustatymas** Siekiant išspręsti anksčiau aprašytas problemas, skatinti nukentėjusiuosius dėl SESV 101 ir 102 straipsnių pažeidimų veiksmingai naudotis teise į kompensaciją, taip pat siekiant užtikrinti geriausią viešojo ir privačiojo vykdymo pusiausvyrą, **apsvarstytos keturios politikos vykdymo galimybės**. Šios alternatyvos pasirinktos remiantis vertinimu, skirtu baltajai knygai, ir apibendrintos šios poveikio vertinimo ataskaitos priede. **Priemonės, kurioms buvo nepritarta jau baltojoje knygoje dėl neproporcingo išlaidų ir naudos santykio, pakartotinai nebuvo svarstomos**. Du tokių alternatyvų, kurių atsisakyta, pavyzdžiai galėtų būti daugkartinis (baudiamojo pobūdžio) žalos atlyginimas ir visa apimanti įrodymų rinkimo ikiteisminiu laikotarpiu sistema. Be to, **į visas ES veiksmų alternatyvas (2, 3 ir 4) įtraukta neprivaloma teisinė sistema dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydžio nustatymo**. Šioms neprivalomoms rekomendacijoms, skirtoms vienam iš sudėtingiausių ir brangiausių klausimų visoms bylų dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo šalims, suinteresuotosios šalys pritarė beveik vienbalsiai ir per viešąsias konsultacijas dėl baltosios knygos, ir per vėlesnes viešąsias konsultacijas po tokių rekomendacijų projekto paskelbimo 2011 m.
14. **1 alternatyva. ES nesiima veiksmų (bazinis lygmuo)** Ataskaitoje pateiktoje pirmojoje alternatyvoje numatomas bazinio lygmens scenarijus, pagal kurį veiksmų ES lygmeniu nesiimama. Vertinant pirmąją alternatyvą buvo tiriama *status quo* ir tikėtina įvykių eiga ES nesiimant veiksmų (perspektyvinė analizė).
15. **2 alternatyva. Baltąja knyga pagrįstas privalomasis teisės aktas (įskaitant konkrečią kolektyvinio teisės gynimo sistemą)**. Antrojoje alternatyvoje numatoma teisiškai privaloma priemonė, apimanti Komisijos baltojoje knygoje nurodytas priemones, įskaitant konkurencijai skirtą kolektyvinio teisės gynimo sistemą, kuri suteiktų vartotojams ir MVĮ galimybę teikti bendrus ieškinius. Tokia priemonė apimtų: tam tikrų kategorijų įrodymų proporcingo atskleidimo taisykles; ribotą subjektų, kuriems neskirtos baudos, atsakomybę; NKI galutinių sprendimų dėl pažeidimų privalomąjį pobūdį; pažeidėjo, nurodžiusio, kad žalos atlyginimo siekiantis ieškovas perkėlė neteisėtą antkainį savo paties klientams, išlaidų perkėlimo argumentą kaip gynybos priemonę; palengvinimą tokiam netiesioginiam pirkėjui įrodyti antkainio perkėlimo mastą; konkretų ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo senaties terminą.
16. **3 alternatyva. Viešojo ir privačiojo vykdymo užtikrinimo sąveikos reguliavimas** Trečiąją alternatyvą sudaro privalomoji priemonė, apimanti iš dalies peržiūrėtas baltojoje knygoje nurodytas alternatyvas siekiant dviem būdais atsižvelgti į naujausius įvykius ES ir nacionaliniu lygmeniu, t. y. nurodant atskirą **horizontalųjį ES požiūrį į kolektyvinį teisės gynimą**, užuot reguliavus konkretaus sektoriaus mechanizmą, ir numatant **galimybės gauti įrodymus** apribojimus siekiant išsaugoti viešojo vykdymo užtikrinimo priemonių veiksmingumą. Šiems dviem bendrojo pobūdžio pakeitimams bendra tai, kad jie tam tikru mastu riboja 2 alternatyva skatinamo veiksmingo kompensavimo naudą siekiant papildomų tikslų, t. y.

horizontaliojo požiūrio į kolektyvinį teisės gynimą, pasiūlyto kai kurių suinteresuotųjų šalių ir Europos Parlamento, ir visų pirma geresnės viešojo vykdymo užtikrinimo apsaugos pagal Teisingumo Teismo sprendimą. **Taigi ši alternatyva specialiai parengta siekiant įvertinti, ar sumažėjusį kompensacijos veiksmingumą kompensuoja sumažėjusios bylinėjimosi išlaidos ir (arba) optimali viešojo ir privačiojo ES konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimo pusiausvyra.** Kalbant konkrečiau, 3 alternatyva nuo 2 alternatyvos skiriasi šiais atžvilgiais:

- **viešojo vykdymo užtikrinimo apsaugos priemonių** atžvilgiu pagal 2 alternatyvą nuo atskleidimo nagrinėjant ieškinius dėl žalos atlyginimo apsaugomi tik įmonių pareiškimai pagal baudų neskyrimo programą. Pagal 3 alternatyvą nuo atskleidimo apsaugomi susitarimo pareiškimai, taip pat apribojamas informacijos atskleidimas konkurencijos institucijoms atliekant tyrimus. Numatyta viešojo vykdymo užtikrinimo priemonių apsauga nesukeltų nukentėjusiesiems dėl konkurencijos teisės pažeidimų pernelyg didelių sunkumų gauti kompensaciją už patirtą žalą, nes tokios apsaugos apimtis yra ribota. Todėl ši apsauga atitinka veiksmingas gynimo teisme priemones, numatytas ES pagrindinių teisių chartijoje;
- **nustatant žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, dydį** 3 alternatyvoje, priešingai nei 2 alternatyvoje, numatoma nuginčijamoji prezumpcija, susijusi su antkainių žalos egzistavimo prielaidą kartelių bylose. Ši prielaida pagrįsta išorės tyrimu nustatytais faktais, iš kurių matyti, kad **93 proc. tirtų kartelių daro žalą**. Priemonę siūloma taikyti siekiant sumažinti neigiamą poveikį dėl labiau ribotos ieškovų galimybės gauti kai kurių rūšių įrodymus, nors jie vis dėlto buvo naudingi įrodant kartelio padarytą žalą. Dėl tos pačios priežasties 3 alternatyvoje numatyta taisyklė, kad ieškovo teisė gauti žalos atlyginimą negali tapti praktiškai neįgyvendinama arba įgyvendinama pernelyg sunkiai dėl reikalaujamų įrodymų. Šiuo atžvilgiu šioje alternatyvoje siūloma, kad valstybės narės turėtų leisti teisėjui įvertinti žalos dydį;
- kalbant apie **kolektyvinį teisės gynimą**, 3 alternatyvoje specialių priemonių, skirtų konkurencijai, nėra. Pripažįstant ES konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrinimo specifiką ir galimybę nustatyti konkrečias taisykles, ši alternatyva pagrįsta atskiru, tačiau **horizontaliuoju požiūriu** į kolektyvinį teisės gynimą per iniciatyvas, kurioms būdingas platesnis mastas.
- Pagaliau siekiant iš dalies kompensuoti konkrečių kolektyvinio teisės gynimo mechanizmų nebuvimą ir palengvinti šalių galimybes naudotis kitomis ekonomiškai efektyvesnėmis procesinėmis priemonėmis, 3 alternatyvoje numatytos **ginčų sprendimo tarpusavio susitarimu** priemonės. Šiomis priemonėmis būtų pašalinti veiksniai, kurie stabdo neteisminius susitarimus dėl žalos, padarytos pažeidus ES konkurencijos teisės aktus, kompensavimo.

17. **4 alternatyva. Neprivalomoji ES iniciatyva.** Ketvirtąją politikos vykdymo alternatyvą (4 alternatyvą) sudaro neprivalomoji priemonė, kuria valstybėms narėms rekomenduojama įgyvendinti 3 alternatyvoje siūlomas priemones.

4. POLITIKOS VYKDYMO ALTERNATYVA, KURIAI TEIKIAMA PIRMENYBĖ

18. Keturių politikos vykdymo alternatyvų poveikis buvo įvertintas remiantis toliau nurodyta nauda ir išlaidomis.

- Politikos vykdymo alternatyva yra priimtinesnė, jei:
 - (1) užtikrinama, kad bus sumokėta visa kompensacija už visą patirtą žalą;
 - (2) veiksmingiau apsaugomas viešasis vykdymo užtikrinimas ir teikiant ieškinius dėl žalos atlyginimo pasiekiami pusiausvyra veiksmingai vykdant SESV 101 ir 102 straipsnius;
 - (3) didinamas informuotumas apie konkurencijos taisykles ir gerinamas jų vykdymo užtikrinimas, atgrasomasis poveikis ir teisinis tikrumas;
 - (4) sudaromos geresnės sąlygos kreiptis į teismą;
 - (5) veiksmingiau išnaudojama teisminė sistema, pavyzdžiui, vengiant piktnaudžiavimo bylinėjimusi ir nepagrįstų ieškinių;
 - (6) prisidedama prie vienodesnių sąlygų Europoje ir vartotojams, ir įmonėms;
 - (7) daroma teigiama įtaka vartotojų gerovei ir MVĮ; taip pat
 - (8) skatinamas ekonomikos augimas ir naujovių diegimas.
 - Vertinant išlaidas, ataskaitoje nagrinėjamas poveikis:
 - (1) bylinėjimosi išlaidoms;
 - (2) administracinei naštai;
 - (3) išlaidoms, jei padaroma klaidų (t. y. numatant, kad nacionaliniai teismai gali priimti klaidingą sprendimą); taip pat
 - (4) išlaidoms, susijusioms su siūlomos priemonės įgyvendinimu nacionalinėje teisinėje sistemoje.
19. Įvertinus keturių politikos vykdymo alternatyvų išlaidas ir naudą, ataskaitoje daroma išvada, kad 3 politikos vykdymo alternatyva yra veiksmingiausia siekiant nustatytų tikslų mažiausiomis išlaidomis. Toliau pateikiama supaprastinta vertinimo rezultatų apžvalga ir ataskaitoje paaiškintos pagrindinės išvados.

Lentelė (poveikio vertinimo ataskaita).1–4 politikos vykdymo alternatyvų poveikio apžvalga

Gauta nauda / spręsta problema	Poveikis, palyginti su baziniu lygmeniu (nuo 0 iki +++)			
	1 alternatyva	2 alternatyva	3 alternatyva	4 alternatyva
1. Visa kompensacija	0	+++	++	0 / +
2. Veiksmingo viešojo vykdymo užtikrinimo apsauga	0	++	+++	0 / +
3. Didinamas informuotumas, gerinamas atgrasomasis poveikis ir teisinis tikrumas	0	+++	+++	0 / +
4. Galimybės kreiptis į teismus	0	+++	+++	0 / +
5. Veiksmingesnis teisminės sistemos naudojimas	0	+++	++	0 / +
6. Vienodesnės sąlygos	0	+++	+++	0 / +
7. Teigiamas poveikis MVĮ ir vartotojams	0	+++	++	0 / +
8. Skatinamas ekonomikos augimas ir naujovių diegimas.	0	++	++	0

Išlaidos	Poveikis, palyginti su baziniu lygmeniu (nuo 0 iki - -)			
	1 alternatyva	2 alternatyva	3 alternatyva	4 alternatyva
1. Bylinėjimosi išlaidos	0	--	-	0 / --
2. Administracinė našta	0	--	-	0 / -
3. Išlaidos, jei padaroma klaidų	0	-	0 / -	0 / -
4. Įgyvendinimo išlaidos	0	--	-	0 / -

20. **Pirmenybė teikiama privalomiems ES veiksams.** Pirmenybė suteikta alternatyvai, kuria numatyti ES veiksmai. Ši alternatyva pasirinkta, nes
- kalbant apie geriausios viešojo ir privačiojo ES konkurencijos teisės aktų vykdymo sąveikos užtikrinimą, vis dažniau sutariama, kad ji geriau užtikrinama ES lygmeniu, visų pirma dėl glaudžių Komisijos ir nacionalinių konkurencijos institucijų ryšių;
 - kalbant apie procesinių sąlygų, kuriomis nukentėjusieji dėl ES konkurencijos teisės aktų pažeidimo gali gauti kompensaciją, gerinimą, daugiau kaip dešimties metų patirtis rodo, kad jei ES teisės aktų nėra, susijusios teisėkūros iniciatyvos imasi tik labai nedaug valstybių narių; kai tokios iniciatyvos imamasi, ji aprėpia tik kai kurias Komisijos žaliojoje ir baltojoje knygoje nustatytas kliūtis ir valstybių narių teisinėse sistemose atsiranda dar daugiau skirtumų.
21. Jei ES nesiims veiksmų, nacionalinių teisės aktų, taikomų ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo, skirtumai išliks. Todėl kiltų problemų, susijusių su ieškinių dėl žalos atlyginimo veiksmingumu. Taip pat teisminės apsaugos lygio atžvilgiu išliks suskaidyta vidaus rinka, o tai gali skatinti ieškoti palankesnės jurisdikcijos (*forum-shopping*) (paprastai žalinga MVĮ ir vartotojams, kurie yra ne tokie judūs). Todėl procesai, ypač tarpvalstybinių bylų, gali tapti sudėtingesni, taigi ir brangesni. Todėl 1 alternatyvos (ES nesiima veiksmų) atsisakyta. Pirmenybę suteikus privalomiems, o ne neprivalomiems ES veiksams, taip pat atsisakyta 4 alternatyvos.
22. **Pirmenybė atskiram, bet horizontaliajam požiūriui į kolektyvinį teisės gynimą.** Atsižvelgiant į viešųjų konsultacijų rezultatus ir ypač į 2012 m. vasario 2 d. Parlamento rezoliuciją šiuo metu horizontalusis požiūris atrodo tinkamesnis už specialų konkurencijai skirtą sprendimą. Pagrindinė priežastis yra tai, kad konkurencijos teisė nėra vienintelė ES teisės sritis, kurioje dažnas reiškiny – išskaidyta žala ir kurioje vartotojams bei MVĮ sunku gauti atlyginimą už patirtą žalą. Panašių problemų (susijusių su didelėmis bylinėjimosi išlaidomis, palyginti su individualia žala) yra ir kitose teisės srityse, pavyzdžiui, vartotojų teisėje arba aplinkosaugos teisėje. Kolektyviniam teisės gynimui taikytini pagrindiniai principai dažniausiai gali būti bendri visoms šioms teisės sritims. Horizontaliaja iniciatyva taip pat gali būti skatinamas tų sričių, kurioms, manoma, reikalingas kolektyvinis teisės gynimas, nuoseklumas. Tačiau kol kas manoma, kad konkrečios nuostatos, susijusios su konkurencijos teise, yra būtinos, ir jos galėtų būti nustatytos atskirame tokios horizontaliosios priemonės skyriuje arba tolesnėse atskirose teisinėse priemonėse.
23. **Pirmenybė labiau subalansuotai viešojo ir privačiojo vykdymo užtikrinimo sistemai.** Abi alternatyvos didžiąja dalimi tenkina žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo iniciatyvos politikos tikslus, nes padėtų veiksmingai pašalinti kliūtis, šiuo metu trukdančias nukentėjusiesiems dėl antimonopolinių

taisyklių pažeidimų veiksmingai naudotis teisės gynimo priemone, ir yra pagrįstos Europos teisinėmis tradicijomis. Abiejose alternatyvose taip pat numatytos apsaugos nuo piktnaudžiavimo bylinėjimusi ir nepagrįstų ieškinių priemonės. Taigi jos turi teigiamą įtaką pagrindinei teisei į veiksmingą teisminę apsaugą, nustatytą ES pagrindinių teisių chartijoje.

24. 2 alternatyva yra šiek tiek geresnė siekiant politinio tikslo užtikrinti, kad būtų sumokėta visa kompensacija už visą patirtą žalą. Tačiau 3 alternatyvoje apskritai numatyta labiau subalansuota sistema. Joje siūlomas bendras galimybės gauti įrodymus pagerinimas ir suteikiama geresnė veiksmingo viešojo vykdymo užtikrinimo apsauga, nuo atskleidimo apsaugant daugiau konkurencijos institucijos turimų dokumentų. Šioje alternatyvoje šiam tikslui pasiekti numatomos apsaugos priemonės, joje taip pat geriau sprendžiama informacijos asimetriškumo problema, kaip per viešąsias konsultacijas nurodė suinteresuotosios šalys. Numatyta nugunčijamoji prezumpcija dėl antkainio žalos egzistavimo kartelių bylose ir galimybė nustatyti žalos dydį didina tikimybę gauti kompensaciją už žalą.
25. Kitų priemonių, pavyzdžiui, išlaidų perkėlimo argumento kaip gynybos priemonės, senaties terminų ir NKI priimtų sprendimų privalomojo pobūdžio, atžvilgiu 2 ir 3 alternatyvos nesiskiria. Šalyse, kuriose galioja panašios nuostatos, ieškovams suteikiama reikšminga paskata. Jeigu šios nuostatos būtų taikomos visoje ES, tai pagerintų nukentėjusiųjų dėl konkurencijos teisės aktų pažeidimų galimybę veiksmingai naudotis teisės gynimo priemone ir prisidėtų prie šios iniciatyvos tikslų pasiekimo (kompensacijos, teisės kreiptis į teismus ir vienodesnių konkurencijos sąlygų užtikrinimo). Be to, NKI sprendimų privalomasis pobūdis visų pirma pagerina teisminės sistemos naudojimo veiksmingumą.
26. ***Išlaidos*** Išlaidų atžvilgiu 3 alternatyva yra priimtinesnė negu 2 alternatyva. Bylinėjimosi išlaidos sumažinamos numatant nugunčijamąją prezumpciją, susijusią su žalos dydžio nustatymu, ir palengvinant ginčų sprendimą tarpusavio susitarimu. Taip pat mažesnės 3 alternatyvos išlaidos, jei padaroma klaidų, ir įgyvendinimo išlaidos, nes šioje alternatyvoje nenumatoma taikyti kolektyvinio teisės gynimo pagal sektorių sistemas. Pagaliau 3 alternatyvoje numatyta geresnė viešojo vykdymo užtikrinimo apsauga sumažintų administracinę našta.

5. IŠVADA

27. 3 alternatyva pasirinkta kaip priimtinausia politikos vykdymo alternatyva siekiant žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo iniciatyvos tikslų.

Pasirinktos politikos vykdymo alternatyvos turinio santrauka

Visa kompensacija	Bet kokia nukentėjusioji šalis (ir tiesioginiai, ir netiesioginiai pirkėjai) gali reikalauti visos kompensacijos už žalą, patirtą dėl SESV 101 arba 102 straipsnio pažeidimo. Visa kompensacija apima faktinių nuostolių ir prarasto pelno kompensavimą, pridedant palūkanas.
Įrodymų atskleidimas	Pasirinktoje politikos vykdymo alternatyvoje nustatyta konkrečių kategorijų įrodymų atskleidimo tvarka, taikoma ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo šalims. Be to, joje numatomos apsaugos priemonės, susijusios su konkurencijos institucijos turimų dokumentų atskleidimu.

Ribota įmonių, kurioms neskiriamos baudos, atsakomybė	Siekiant išlaikyti Komisijos ir NKI baudų neskyrimo programų patrauklumą, nuo įmonės, kuriai neskiriamos baudos, atsakomybė apribojama jai tenkančia padarytos žalos dalimi. Įmonė, kuriai neskiriamos baudos, turėtų likti visapusiškai atsakinga, kai nukentėjusiosios šalys negali gauti kompensacijos iš bendrų pažeidėjų.
NKI sprendimų privalomasis pobūdis	Nacionaliniams teismams, nagrinėjantiems ieškinius dėl žalos atlyginimo, yra privalomi NKI sprendimai, kuriais nustatomas ES konkurencijos taisyklių pažeidimas.
Senaties terminai	Senaties terminais neturėtų būti pažeidžiama teisė į visą kompensaciją. Be to, nukentėjusieji turėtų galėti veiksmingai teikti ieškinius dėl žalos atlyginimo po to, kai konkurencijos institucija priima galutinį sprendimą.
Antkainių perkėlimas	Atsakovas gali pasinaudoti išlaidų perkėlimu argumentu kaip gynybos priemone tiesioginiam pirkėjui pateikus ieškinį. Ir atvirkščiai – siekiant palengvinti netiesioginiams pirkėjams teikti ieškinius, tampa lengviau įrodyti, kad antkainis buvo perkeltas jų lygmeniui.
Žalos prezumpcija	Nukentėjusieji nuo kartelių galės remtis nuginčijamąja prezumpcija, kad dėl kartelio patirta antkainio žala. Be to, dėl nacionalinių teisės aktų reikalavimų nustatyti patirtos žalos dydį ieškovui neturi tapti beveik neįmanoma arba pernelyg sunku gauti kompensaciją.
Ginčų sprendimas tarpusavio susitarimu	Palengvinamas ginčų sprendimas tarpusavio susitarimu – greitesne ir pigesne bylinėjimuisi teisme alternatyva.